

Ковалюк Ю. В.,

Буковинський державний фінансово-економічний університет, м. Чернівці

ВАРІАНТОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ІЗ ОНІМНИМ КОМПОНЕНТОМ

У дослідженні розкрито сутність варіантологічного аналізу фразеологізмів із онімним компонентом і з'ясовано зміст типології фразеологізмів із онімним компонентом у національних варіантах англійської мови.

Ключові слова: загальна англійська мова, міжваріантна аналогія, національний варіант, фразеологія, фразеологізм із онімним компонентом, фразео-семантичний аналог.

В исследовании раскрыто сущность вариантологического анализа фразеологизмов с онимным компонентом и истолковано содержание типологии фразеологизмов с онимным компонентом в национальных вариантах английского языка.

Ключевые слова: общий английский язык, межвариантная аналогия, национальный вариант, фразеология, фразеологизм с онимным компонентом, фразео-семантический аналог.

The research considers the main principles of variantological analysis of phraseological units with the onymic component. In addition, the essence of typology phraseological units with the onymic component in the national variants of English is elucidated.

Key words: General English, cross-variant analogy, national variant, phraseology, phraseologism with the onymic component.

Варіантологічний аналіз дає змогу описати функціонально-семантичні аспекти значення та вживання англійських варіантно маркованих фразеологізмів із онімним компонентом (далі – ФОК). Варіантні особливості англійських фразеологізмів становили предмет досліджень Т.С. Чумічової (фразеологізми з компонентами-соматизмами) [4], К.Ю. Соткіної (функціонально-семантичні та лінвокультурні характеристики американських фразеологізмів) [3], Ф.Н. Нізамутдінової (національно-культурна специфіка британських й американських фразеологічних одиниць) [2, с. 142] та ін., проте семантичні та функціональні характеристики ФОК у варіантологічному аспекті ще не отримали інтегрального опису у вітчизняній і зарубіжній англістиці. У статті варіантно марковані фразеологізми визначено як фразеологічні одиниці, які виникли в національних варіантах (американському, британському, австралійському та канадському) англійської мови та відзначаються власне американським, британським, австралійським або канадським вживанням, викликане потребами номінації явищ (універсальних й етноспецифічних) у відповідному варіанті [1, с. 6].

Мета дослідження – визначити зміст варіантологічного аналізу та типології ФОК у національних варіантах англійської мови.

Поставлена мета зумовлює виконання таких *завдань*:

1. виділити робочий корпус загальних англійських ФОК і варіантно співвіднесених методом аналізу варіантах позначок, лінвокультурологічного аналізу та розгляду фонові семантики фразеологізму;

2. виокремити спільні та відмітні риси ФОК у варіантах англійської мови.

Перш ніж перейти безпосередньо до розгляду варіантологічних характеристик ФОК, вважаємо доречним проаналізувати визначення понять “літературна англійська мова”, “національний варіант” і “варіантна модель”.

Поняття літературної англійської мови (Standard English) у сучасних англомовних студіях трактується по-різному, оскільки, як зауважує Т. МакАртур, географічні обмеження його дефініції призводять до того, що одні вчені до його змісту зараховують уживання мови освіченими людьми у межах Англії, Британії або у Британії та Північній Америці загалом, тоді як інші – говорять про його існування в усьому англомовному просторі [11, с. 98]. Проте справа не у вимові, а у вживанні слів і в їх семантиці [14, с. 118], оскільки літературна англійська мова не має конкретної територіальної співвіднесеності [8, с. 150].

Під терміном “національний варіант мови” ми розуміємо сукупність варіанта літературної мови і розповсюджених у межах його ареалу територіальних діалектів [5, с. 19]. Дослідники (Л. Бауер, Б. Кашру, О.О. Куреня, М.В. Томенчук, О.Д. Швейцер та ін.) виділяють такі основні національні варіанти сучасної англійської мови: британський, американський, австралійський, канадський, а також ірландський, шотландський, новозеландський та південно-африканський.

На думку О.Д. Швейцера, відмітність між “національним мовним варіантом” і “варіантом літературної мови” полягає ось у чому. Національний мовний варіант є сукупністю варіанта літературної мови та розповсюджених на цій території і зорієнтованих на нього місцевих діалектів [5]. Відповідно, під варіантом літературної мови розуміють територіальний різновид єдиної унормованої літературної мови.

Найпоширенішою теорією, у якій наведені варіанти сучасної англійської мови, є концентрична модель Б. Качру [9]. Дана модель передбачає такі елементи:

- внутрішнє коло – країни, в яких англійська мова має статус державної: США, Об'єднане Королівство, Канада, Австралія, Нова Зеландія, Південна Африка, Ірландія. Подібні погляди на національні варіанти англійської мови знаходимо у [8; 11; 14].

- зовнішнє коло: постколоніальні країни Азії й Африки: Нігерія, Замбія, Індія, Сінгапур тощо, в яких англійська мова поширилась у корінному оточенні та використовується у головних державних інститутах, виконуючи роль другої мови;

- коло, що розвивається: охоплює країни, які визнають важливість англійської мови як міжнародної, незважаючи на те, що протягом своєї історії вони не зазнавали колонізації з боку країн внутрішнього кола: Китай, Японія, Греція, Корея, країни пострадянського простору та ін.

Порівняльно-типологічний метод стосовно дослідження варіантних розбіжностей британських і американських фразеологізмів використано у монографії Р. Мун [12]. Virізнєння міжваріантної аналогії у даній праці здійснено на основі двох критеріїв: у першому випадку зберігається семантика фразеологізмів, роль змінної виконує дієслівний, іменниковий, прикметниковий та прийменниковий компоненти, наприклад: *cut a long story short* (BrE) – *make a long story short* (AmE) [12, с. 133-34].

У другому – значення фразеологізмів ідентичні, однак різняться їх складові компоненти. Це явище О.Д. Швейцер назвав фразео-семантичними аналогами [5]. Фразео-семантичні аналоги відзначаються розбіжностями у плані вираження при однаковому плані змісту. При цьому у фразеологізмів збігаються денотати, проте можуть різнитись конотації. У дослідженні Р. Мун наведено такі приклади фразео-семантичних аналогів: *a storm in a teacup* (BrE) – *a tempest in a teapot* (AmE) [5, с. 134].

У словнику-монографії “British English A to Zed” [6] Н. Шур виокремив британський диференційний лексико-фразеологічний пласт (5000 одиниць). Проте дану роботу не можна назвати вичерпною, тому що зіставний аналіз корпусу ФОК та ідіоматичних словників [7; 10; 13] засвідчує, що у корпусі Н. Шура відсутня значна кількість фразеологізмів-бритицизмів, зокрема ФОК – приблизно 30 одиниць від 76 загальної кількості, отриманих нами, наприклад: *Colonel Blimp, Darby and Joan, Florence Nightingale*, та ін..

Це все свідчить про те, що варіантні особливості англійських фразеологізмів, а також ФОК, ще не були предметом розгляду у лінгвістиці.

Поваріантний аналіз англійської мови часто проводиться з урахуванням дихотомії британське (British) – небританське (non-British), яка підпорядкована загальній англійській мові (General English – GE). Цей факт можна проілюструвати, досліджуючи функції ФОК у варіантах англійської мови, за допомогою схеми у вигляді розгалуженого дерева:

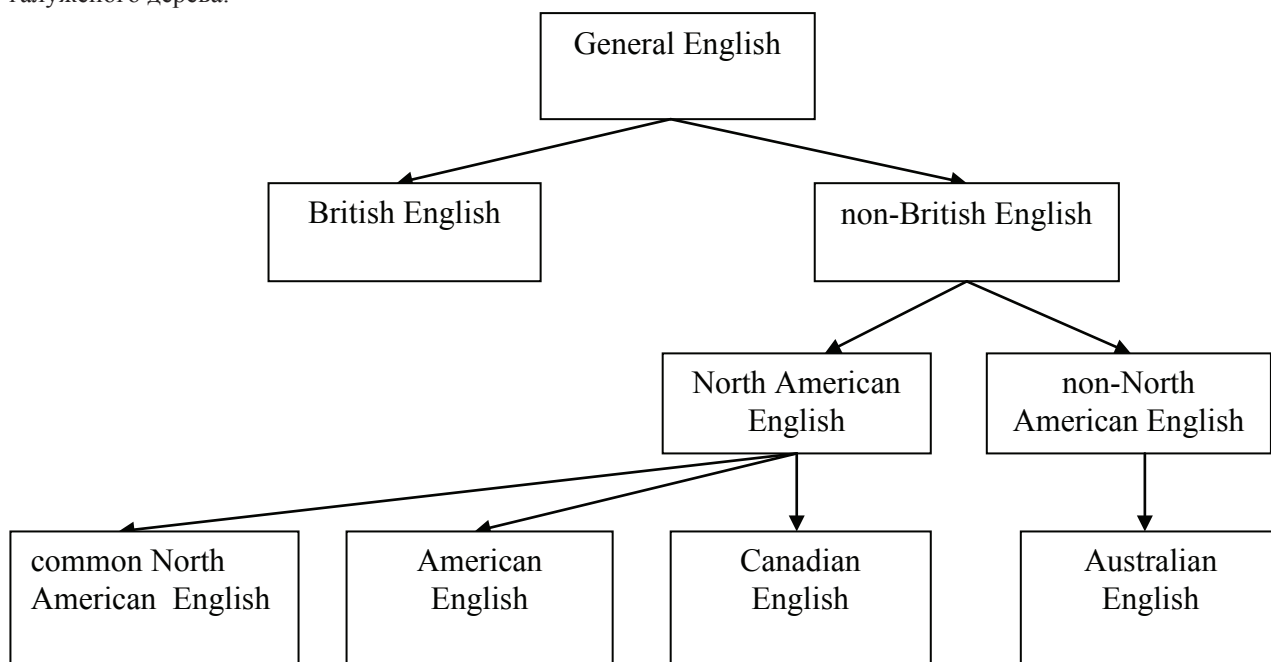

Рис. 1 Варіанти англійської мови

Наведений рисунок слугує зображенням варіантного розподілу ФОК у англійській мові. Загальна англійська мова (General English), до якої належать 571 ФОК, поділяється на англійську мову в Британії (British English) – 76 ФО і поза межами Британії (non-British English). Небританські фразеологізми, у свою чергу, розмежовуються на північноамериканські: спільні північноамериканські (16), американізми (113), канадизми (10) та непівнічноамериканські (non-North American); у роботі такими є австралійські ФОК, які налічують 41 одиницю.

Підбиваючи підсумки варіантологічного аналізу ФОК, слід зазначити, що проблема типології фразеологізмів у варіантах англійської мови потребує великого фактичного матеріалу та ґрунтовних знань етнокультурних характеристик кожного варіанта. Кодифікація варіантів англійської мови відкриває доступ до лексико-фразеологічного пласта, який вживається постійно носіями даного мовного колективу. Незважаючи на те, що загальне (General English) переважає над конкретним (Variant of English), саме ФОК, які виникли у варіантах англійської мови, експлікують етнокультурні риси їх носіїв, що збагачує загальноанглійський фонд. Варіантологічний аналіз семантики ФОК здійснено у формі від загального (General English) до конкретного (British English, American English, Australian English, Canadian English).

Література:

1. Ковалюк Ю. В. Семантика та функції фразеологізмів з онімним компонентом у національних варіантах англійської мови : автореф. дис. на здобуття ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / Ю. В. Ковалюк. – Чернівці : ЧНУ, 2011. – 20 с.
2. Низамутдинова Ф. Н. Национально-культурная специфика фразеологических единиц в британском и аме-

риканском варианте английского языка / Ф. Н. Низамутдинова // Сб. науч. тр. / Моск. гос. лингв. ун-та. – М., 2002. – Вып. 457. – С. 142-149.

3. Соткина Е. Ю. Формирование фразеологии американского варианта английского языка: функционально-семантический и лингвокультурный аспекты : автореф. дисс. на соискание степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 "Германские языки" / Е. Ю. Соткина. – Нижний Новгород, 2009. – 21 с.

4. Чумичева Т. С. Фразеологизмы с компонентами-соматизмами в национальных вариантах английского языка (на материале британского и американского вариантов) : автореф. дисс. на соискание степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 "Германские языки" / Т. С. Чумичева. – Нижний Новгород, 2010. – 21 с.

5. Швейцер А.Д. Литературный язык в США и Англии / А.Д. Швейцер. – М. : Высш. шк., 1971. – 200 с.

6. British English A to Zed / Ed. by N. Schur. – New York : Checkmark Books, 2007. – 496 p.

7. Cambridge Idioms Dictionary / Ed. by E. Walter. – Cambridge : CUP, 2006. – 505 p.

8. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of the English Language / D. Crystal. – Cambridge : CUP, 1997. – 491 p.

9. Kachru B. The Alchemy of English: The Spread, Functions, and Models of Non-Native Englishes / B. Kachru. – Chicago : University of Illinois Press, 1986. – 216 p.

10. Longman Idioms Dictionary. – London : Longman, 1998. – 416 p.

11. MacArthur T. The Oxford Guide to World English / T. MacArthur. – Oxford : OUP, 2003. – 528 p.

12. Moon R. Fixed Expressions and Idioms in English : A Corpus-based Approach / R. Moon. – London : Clarendon Press, 1998. – 352 p.

13. Oxford Dictionary of Idioms / Ed. by J. Siefring. – Oxford : OUP, 2005. – 340 p.

14. Trudgill P. Standard English : What it isn't / Trudgill P. // Standard English : The Widening Debate / Bex T. – London : Routledge, 1999. – P. 117-129.